

-A katolikus hívek félreismerhetetlenül büszkék arra, hogy ilyen szép templomuk van, és jól tudják, hogy ezt Bánffy Miklós grófnak köszönhetik, ő építtette a felesége tiszteletére. A család többi tagjával elmentében ugyanis a gróf felesége és leánya katolikus volt. Az építkezésről csak a korabeli újságokban találtam leírást, a plébánia erre vonatkozó iratai sajnos nincsenek meg.

Amúgy azt érzékelem, de lehet, tévedek, hogy amikor a látogatóknak kell mesélniük Bonchida múltjáról, nagyon büszkék a helyi magyar emberek, ám életvitelükben már nem maradt meg az a szép igényesség, amely - talán - jellemezte az itt-lakókat a Bánffyak korában. De ezért rajtuk kívül több minden is felelős, főképpen az agyakat átmosó 40 éves kommunizmus. A régi időkről viszont hitelesen tudna mesélni a falu legidősebb lakója, a 99 éves katolikus Kallós Mariska néni.

(A felvételeket a szerző készítette. Megjelent a *Keresztény Szóban*)
Folytatjuk

* * *

Polyák Mariann

Ávedik Lukács és az erzsébetvárosi örmény közösség a XIX. század második felében

2. rész

Könyvei közül kiemelkedő a *Szabad királyi Erzsébetváros monográfiája*, melyet a Millenniumra írt, a korábbi kutatásait is felhasználta benne. Erre a munkára a város vezetősége kérte fel, s igen hamar kellett eleget tennie a követelményeknek. Viszont mint a város szülötte, és plébánosa, ő volt erre a munkára a legalkalmasabb személy. Több történelmi tárgyú műve is született: Dicsőítő beszéd Aranyszájú Szent Jánosról, Az örmények történelme, és Az örmény kereszténység eredete, illetve nem csak történelmi témájú könyveket írt: utazásairól és örmény liturgikus könyveket is összeállított.

A könyvek kiadásához szükséges engedélyeket, vizsgálatokat gyakran nehezen tudta Gyulafehérvártól megszerezni, erről szólnak hosszadalmas levelezései a püspökséggel. Még nehezebben kapott viszont engedélyt az örmény liturgiával foglalkozó, annak különlegességeit bemutató könyve: *Az örmény katolikus szent mise*.

A hatvanadik évéhez közelítő Ávedik betegsége már 1905-ben súlyos volt, így plébánosi teendőit egy ideig nem tudta ellátni. 1908. augusztus 9-én rosszul lett. Ettől kezdve már rohamosan romlott az állapota. 1909. április 5-én (Nagyhétfőn) 3 távirat érkezett Erzsébetvárosból az erdélyi püspöknek Gyulafehérvárra. Mindhárom arról számolt be, hogy a helyi örmény plébános, Ávedik Lukács aznap délben elhunyt, temetése két nap múlva lesz. Ávedik Lukács végrendeletét 1908. október 10-én fogalmazta meg, érdekes, hogy rögtön az első pontban ezt kérte: Határozott akaratom, hogy temetésem előtt felboncoltassam, illetőleg szívem kivéttessék. E célra Egyszáz Koronát hagyok. Majd meghagyta a temetés előírásait, továbbá lelki üdvéért alapítványt tett, melyből évente halála napján mondjanak érte szentmisét.

Az erzsébetvárosi örmény katolikus egyházközség 1909. évi április 16-i üléséről fennmaradt jegyzőkönyv számol be arról, hogy dr. Issekutz Győző, mint egyházi főgondnok bejelentette Ávedik Lukács halálát, majd az őszinte részvét teljes megnyilatkozásával méltatta az elhunytat nemcsak egyházközségük, de az örménység érdekében kifejtett tevékenységét is. Ezekre való tekintettel indítványt tett a néhai emlékének jegyzőkönyvi megörökítésére és arcképének olajfestményben az örmény katolikus anyateplom részére való beszerzésére, melyet a jelenlevők el is fogadtak.

Hermann Antal néprajzkutató írt „gyászbeszédet” Ávedik temetése után a Szamosvölgye számára, melyben megemlékezett a nagybőjtben elhunytáról, aki szerinte „kiváló” magyar-örmény volt. Nagybőjti hangulatát azonban nem követte a Feltámadás öröme, Ávedik halála mellett ugyanis az örménység napjának leáldozását is fájlalta. A cikkíró ezt követően előszámlálta, mi az, amit elmulasztott megtenni az elhunyt főesperes az örménység fenntartásának érdekében. Ezt a megdöbbentő gondolatát így fogalmazta meg: „De az elhunyt nem érezte elég tudatosan, hogy magyar nemzeti érdek az, hogy a színmagyarrá vált örménység megőrizze faji erényeit és ezek főápolóját, az örmény rítusú és nyelvű egyházat. Az ő rajongó magyar hazafisége azt tartotta kívánatosnak, hogy az örmények nyom nélkül olvadjanak bele a közmagyarságba. Azért nem is harcolt az örmény jelleg kidomborításáért, az örmény rítus szigorú érintetlenségéért. Jóhiszeműleg engedte gyengülni az örmény hagyományt. Nem buzgólkodott közös örmény intézményekért. El is halványult Erzsébetvárosban az örmény rítus, az örmény közérzet, és vele a város örmény

jellege. És az elörménytelenedéssel nem a magyarság gyarapodott, erősödött, hanem a szászság, mely Segesvár és Medgyes felől ostromolta az örmény alapította várost. S míg a régi erdélyi szász városokban hanyatlik a szászság ereje, Erzsébetváros mind határozottabban szász jelleget ölt. Tanulságos intő példa ez. Fájdalom, nálunk az intézők szinte programszerűen elhanyagolták az örmény városokat és bennök az örmény elemet."

Mint a cikk folytatásából kiderül, Hermann fájlalta, hogy Ávedik semmit nem tett az örmény püspökség kérdésében. A korabeli örménység egyik nagy megtartó ereje lehetett volna szerinte a püspökség kérdésének megoldása.

Folytatjuk

* * *

Köszönetnyilvánítás

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület köszönetet mond valamennyi magán- és jogi személy támogatójának, hogy anyagi támogatásukkal az Egyesület 2005 évi célkitűzéseinek megvalósítását lehetővé tették. Köszönetet mondunk valamennyi segítőnknek, munkatársunknak, barátunknak itthon és otthon Erdélyben, valamint az Őshazában, Örményországban, hogy munkájukkal, hozzáállásukkal az Egyesület működését, kapcsolatait bővítését segítették.

Kívánunk valamennyi támogatónk, minden kedves Olvasónknak áldott Karácsonyi Ünnepeket és egy boldogabb Újesztendőt!

Dr. Issekutz Sarolta elnök

* * *

Kozma István- Sasvári László

Örmények Erdélyben az 1850-es népszámlálás tükrében

(2. rész)

1983-ban nyomtatásban megjelent az 1850. évi erdélyi népszámlálás adatait ismertető munka, de ezt akkor csak 30 példányban engedélyezték, második, javított kiadása 1994-ben jelent meg *Az 1850 évi erdélyi népszámlálás* címmel. Összeállította és a bevezetőt írta: *Dávid Zoltán*. Az adatok Erdély 1850-es határain belül élt lakosokra vonatkoznak.

A könnyebb azonosítás végett megadjuk az 1886-1914 közötti közigazgatási határok alapján az egyes vármegyék örmény lakosságának adatait:

Vármegyék	örmények száma	% -os megoszlásuk	települések
Szolnok-Doboka	2985	38,82	59
Csík	1925	25,04	26
Kis-Küküllő	732	9,52	6
Kolozs	506	6,58	30
Szilágy	315	4,10	14
Alsó-Fehér	224	2,91	16
Torda-Aranyos	177	2,30	13
Maros-Torda	165	2,15	8
Háromszék I	57	2,04	12
Hunyad	148	1,92	10
Udvarhely	88	1,14	7
Szeben	59	0,77	5
Beszterce-Naszód	56	0,73	8
Brassó	49	0,64	2
Nagy-Küküllő	45	0,59	7
Szatmár*	35	0,46	4
Fogarás	23	0,30	2
	7689	100,00	229

*Szatmár megyének csak egy része tartozott a szoros értelemben vett Erdélyhez.